

Zaštita djece vojnika u suvremenim oružanim sukobima

Fabijanić Gagro, Sandra

Source / Izvornik: **Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2017, 67, 439 - 464**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:948702>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-19**

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

ZAŠTITA DJECE VOJNIKA U SUVREMENIM ORUŽANIM SUKOBIMA

Izv. prof. dr. sc. Sandra Fabijanić Gagro *

UDK: 341.32.01-053.2/.6
355.292.91-053.2/.6

Pregledni znanstveni rad
Primljeno: travanj 2017.

Unatoč činjenici da je u oružanim sukobima uvijek teško utvrditi točan broj civilnih žrtava, nesporno je da su te brojke danas iznimno visoke. Svaki oružani sukob današnjice nesumnjivo ima snažan i zastrašujući utjecaj na civilno stanovništvo. Kategorija civila kojoj je u takvim okruženjima nužno posvetiti posebnu pozornost jesu djeca. Smatra se da danas oko 250 milijuna djece živi u područjima pogođenim oružanim sukobima. Posebno mjesto među njima imaju djeca vojnici. Norme međunarodnog prava kojima se uređuje ova problematika razvijaju se najvećim dijelom pod okriljem i zalaganjem Ujedinjenih naroda, usporedo s razvojem međunarodnog humanitarnog prava i zaštite ljudskih prava. Prvotnu odgovornost u implementaciji tih odredbi nesporno imaju države stranke, ali napore i rezultati ostvareni na polju sprečavanja novačenja djece, njihove uspješne demobilizacije i reintegracije upućuju na nužnost osmišljene i koordinirane akcije svih relevantnih čimbenika, i nacionalnih, i međunarodnih. Suradnja vlada, ali i nevladinih naoružanih skupina s organima i tijelima Ujedinjenih naroda u posljednjih dvadesetak godina rezultirala je demobilizacijom i reintegracijom oko otprilike 115 000 bivše djece vojnika, što je rezultat koji je svakako nužno podržavati i poticati. S druge strane, izvješća koja stižu s terena i dalje otkrivaju svu kompleksnost borbe protiv novačenja i iskorištavanja djece vojnika.

Ključne riječi: djeca vojnici, novačenje djece, međunarodno pravo, Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe, Ujedinjeni narodi

* Dr. sc. Sandra Fabijanić Gagro, izvanredna profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Hahlić 6, Rijeka; sandra.fabijanic.gagro@pravri.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0003-3992-8618

“How can we tell what happened to us? There are no words to describe what we have witnessed. What we saw, what we heard, what we did, and how it changed our lives, is beyond measure. We were murdered, raped, amputated, tortured, mutilated, beaten, enslaved and forced to commit terrible crimes. Everyone talks about “the impact of war on children.” But how do you measure the impact of war? Who suffers the greater horror, the child who is violated, or the child who is forced to become a perpetrator? We are the victim, the perpetrator and the witness, all at once.”

Truth and Reconciliation Commission Report For the Children of Sierra Leone, UNICEF, 2004., str. 14

I. UVOD

Promjene u metodama i sredstvima ratovanja koje obilježavaju suvremene oružane sukobe i njihova kompleksnost često dovode do teorijskih rasprava o razlikama između novih i starih sukoba te o novim izazovima međunarodnog humanitarnog prava. Jedna od nedvojbenih karakteristika oružanih sukoba novijeg vremena jest njihov snažan i zastrašujući utjecaj na civilno stanovništvo. Suvremene oružane sukobe karakteriziraju neprijateljstva koja su u visokom postotku¹ usmjerena neposredno prema civilnom stanovništvu i rezultiraju namjernim napadima na civile i civilne objekte korištenjem nedopuštenog oružja, prisilnim raseljavanjem, povećanjem broja izbjeglica i raseljenih osoba, mučenjima i ubojstvima civila, silovanjima i seksualnim zlostavljanjima žena, genocidnim djelima itd.

Nesporno najosjetljivija kategorija civila u takvom okružju jesu djeca. Ona se danas sve manje nalaze (donekle zaštićena) na marginama oružanog sukoba, a sve više postaju njegove neposredne žrtve i mete. Podaci govore da danas

¹ Točnu i pouzdanu globalnu statistiku u odnosu na postotak civila stradalih u oružanim sukobima teško je utvrditi. Mnogi autori navode procjenu kako je, primjerice, u sukobima 90-ih godina XX. stoljeća postotak civilnih žrtava dosegnuo zastrašujućih 90 % od ukupnog broja žrtava, za razliku od 5 do 10 % u sukobima s prijelaza XIX. u XX. stoljeće. Usporedi primjerice u: Carpenter, C. R., *Innocent Women and Children: Gender, Norms and the Protection of Civilians*, Routledge, New York, 2016., str. 97 – 98; Turshen, M., *The Impact of Civil War on Women and Children in Africa*, u: *Security, Reconstruction and Reconciliation, When the Wars End*, University College London Press, London, 2007., str. 87. Vidi i u: General Assembly Resolution A/51/306/Add.1, Promotion and Protection of the Rights of Children, Impact of Armed Conflict on Children (dalje u tekstu: Impact of Armed Conflict on Children), od 26. kolovoza 1996., par. 24.

gotovo 250 milijuna djece živi u zemljama i područjima zahvaćenim oružanim sukobima.² Slike djece zarobljene u bezumljima sukoba prenose mediji diljem svijeta i one postaju trajna i pamtljiva svjedočanstva suvremenih ratova. U takvim izvanrednim situacijama djecu ranjavaju, zlostavljaju, zatvaraju, otimaju, siluju, muče, ubijaju, prisiljavaju na djela nimalo "dječja", pa čak i na zločine koji im se u toj osjetljivoj dobi odrastanja prikazuju kao normalan, opravdan, a često i poželjan obrazac ponašanja.

Novačenje djece i njihovo iskorištavanje u neprijateljstvima jedan je od oblika njihova zlostavljanja i prepoznato je kao teška povreda prava djece u oružanim sukobima. U istraživanju koje je UNICEF proveo 2002. godine, u kojem su sudjelovala bivša djeca vojnici s područja Istočne Azije i Pacifika (na kojem se tada borilo otprilike 25 % ukupnog broja djece vojnika), dokumentirana su i iznesena zastrašujuća svjedočanstva. Svi ispitanici bili su unovačeni prije osamnaeste godine života, u prosjeku kao trinaestogodišnjaci, a najmlađe djetete imalo je samo jedanaest godina kada se pridružilo naoružanoj skupini. Od ukupnog broja ispitanice djece (69), gotova sva su nosila oružje, a 46 ih je bilo uključeno u različite oblike neprijateljstava. Osamnaestero djece priznalo je ubojstvo barem jedne osobe. Jedan dječak izjavio je da je ubio petero ljudi kada je imao samo dvanaest godina. Nekoliko djece svjedočilo je ubojstvu i mučenju članova svojih obitelji. Neki su bili prisiljavani na mučenje, teroriziranje i ubojstva civila, silovanja, uništavanja i paljenja kuća, ubijanje životinja itd. Dio djece izrazio je žaljenje zbog vlastitih djela i sućut prema ubijenim neprijateljima; druga su, pak, izjavila da osjećaju zadovoljstvo i ushit zbog počinjenih djela. Većina ispitanice djece kao opravdanje za ubojstvo navodila je dilemu s kojom su se suočavala u danom trenutku – ubiti ili biti ubijen.³

Prema stavovima koje su izrazili stručnjaci za ljudska prava, takvu djecu treba u prvome redu smatrati žrtvama oružanih sukoba te im pružiti primjerenu skrb i svu raspoloživu pomoć u učinkovitoj demobilizaciji i reintegraciji u normalan život nakon završetka sukoba.⁴ Demobilizacija i reintegracija u

² 20 Years to Better Protect Children Affected by Conflict, Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, New York, 2016., str. 6, 14.

³ Vidi više u: Emmons, K., *Adult Wars, Child Soldiers, Voices of Children Involved in Armed Conflict in the East Asia and Pacific Region*, UNICEF, Bangkok, 2002., str. 8, 10, 35, 52. Vidi i u: Nagle, L. E., *Child Soldiers and the Duty of Nations to Protect Children from Participation in Armed Conflict*, *Cardozo Journal of International & Comparative Law*, vol. 19, br. 1, 2011., str. 1.

⁴ Vidi primjerice Committee for the Rights of the Child, General Comment No. 6

(post)konfliktnim društvima nisu nimalo jednostavni zadaci, a teži su i dodatno osjetljivi kada se takve aktivnosti (ili barem pokušaji takvih aktivnosti) provode u odnosu na djecu vojnika. Procjenjuje se da je u sukobima diljem svijeta u posljednjih dvadeset godina demobilizirano i reintegrirano oko 115 000 bivše djece vojnika⁵, odnosno oko 65 000 djece⁶ ako se promatraju podaci za posljednjih deset godina.

S obzirom na činjenicu da je ovdje riječ o posebno osjetljivoj kategoriji stanovništva, rasprave o utjecaju oružanog sukoba na djecu često je vrlo teško promatrati u strogoj formi pravnih propisa, ostavljajući pritom po strani emocije, psihološke, sociološke i/ili moralne prosudbe. Ipak, međunarodno humanitarno pravo postavlja određene smjernice ponašanja sukobljenim stranama te određuje minimalne standarde postupanja u kontekstu zaštite djece od utjecaja oružanih sukoba općenito. Odredbe koje se u tom pravnom okviru odnose na zabranu novačenja maloljetnika čine malen, ali značajan (i nažalost još uvijek aktualan) dio tih propisa. Temeljna uloga u njihovu prihvaćanju i implementaciji dana je državama strankama međunarodnih sporazuma, ali naponi i postignuća ostvareni u posljednja dva desetljeća – koliko na ovom polju traje pojačana aktivnost međunarodne zajednice – nesumnjivo upućuju na nužnost osmišljene i koordinirane akcije svih relevantnih čimbenika, nacionalnih i međunarodnih, a posebice organa i tijela Ujedinjenih naroda.

2. NOVAČENJE DJECE – TREND ILI KONSTANTA ORUŽANIH SUKOBA?

O novačenju djece često se pogrešno govori kao o novom trendu suvremenih oružanih sukoba. Navode se primjeri naoružanih skupina, kao što su primjerice ISIL i Boko Haram, koje ciljano i promišljeno novače djecu, pridonoseći

(2006.), Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, par. 56, str. 16; Komentar dostupan na: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC6.pdf> (18. svibnja 2017.); The Paris Principles: The Principles and Guidelines on Children Associated with Armed Forces or Armed Groups, veljača 2007., par. 3.6. i 7.39, <https://www.unicef.org/emerg/files/ParisPrinciples-310107English.pdf> (18. svibnja 2017.); Drumbl, M. A., *Reimagining Child Soldiers in International Law and Policy*, Oxford University Press, New York, 2012., str. 112.

⁵ Podaci Ureda posebnog predstavnika glavnog tajnika za djecu i oružani sukob za posljednjih 20 godina objavljeni su na: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=56127#.WLw49H95b1B> (18. svibnja 2017.).

⁶ Podaci UNICEF-a za posljednjih 10 godina dostupni su na: https://www.unicef.org/media/media_94892.html (18. svibnja 2017.).

time brojnosti i snazi svojih oružanih snaga, ali istodobno i stvarajući buduću generaciju vjernih sljedbenika. U tom kontekstu novačenje djece dugoročna je i isplanirana vojna strategija. Napredak tehnologije omogućio je korištenje popularnih društvenih mreža kao instrumenta za privlačenje i indoktrinaciju novaka od strane pojedinih skupina, što je nesumnjivo novi trend.⁷

Međutim, novačenje djece nije fenomen novog doba; djeca su se oduvijek iskorištavala kao vojnici.⁸ Dokaze o tome nalazimo još u dokumentima starih civilizacija (grčke, egipatske, rimske, kineske i drugih), pa sve do današnjih dana.⁹ Uvijek je teško utvrditi točan broj djece vojnika, ali posljednjih nekoliko desetljeća taj se broj kreće između 200 000 i 500 000.¹⁰ Imajući na umu podatak da je u posljednjem desetljeću zabilježeno čak 250 oružanih sukoba diljem svijeta, u kojima godišnje pogine oko 55 000 ljudi, među njima i djece¹¹, razumljivo je da izvješća o mjerama za zaštitu djece u oružanim sukobima, a time i o zabrani iskorištavanja djece vojnika, upućuju na nužnost globalnog, koordiniranog, kontinuiranog i što učinkovitijeg djelovanja cjelokupne međunarodne zajednice.

U okružju u kojem djeca diljem svijeta prečesto postaju vojnici međunarodnopravno uređenje i interes međunarodne zajednice za sprečavanjem njihova novačenja novijeg je datuma. Taj se sustav najbrže i najučinkovitije razvija pod utjecajem i kroz aktivnosti Ujedinjenih naroda, prateći pritom razvoj zaštite ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava. Od kraja Drugog svjetskog rata mijenja se i priroda oružanih sukoba. Smanjen je broj "klasičnih"

⁷ Iz izvješća "Children, "Violent Extremism", and the Justice System", <https://www.child-soldiers.org/news/conference-report-children-violent-extremism-and-the-justice-system> (18. svibnja 2017.).

⁸ Vidi u: Nagle, *op. cit.* u bilj. 3, str. 4 – 6.

⁹ Vidi primjerice u: Chen, K., *Comparative Study of Child Soldiering on Myanmar-China Border, Evolutions, Challenges and Countermeasures*, Springer, Singapore, 2014., str. 1; Vautravers, A. J., *Why Child Soldiers are such a Complex Issue*, *Refugee Survey Quarterly*, vol. 27, br. 4, 2008., str. 98 – 99.

¹⁰ Vidi više u: Breen, C., *When Is a Child Not a Child? Child Soldiers in International Law*, *Human Rights Review*, vol. 8, br. 2, 2007., str. 71; Chen, *ibid.*, str. 2; Vautravers, *ibid.*, str. 96; Yun, S., *Breaking Imaginary Barriers: Obligations of Armed Non-State Actors Under General Human Rights Law – the Case of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child*, *Journal of International Humanitarian Legal Studies*, vol. 5, br. 1-2, 2014., str. 223. Vidi također i Report of the Secretary-General to the Security Council on the Protection of Civilians in Armed Conflict, S/1999/957, od 8. rujna 1999., par. 16.

¹¹ Report of the Secretary-General, *Small Arms and Light Weapons*, S/2015/289, od 27. travnja 2015., par. 15.

ratova između država, a povećao se broj oružanih sukoba unutar granica jedne države u kojima značajnu ulogu imaju naoružane skupine koje često djeluju protiv države i izvan su njezina utjecaja. Podaci govore da od 60 %¹² do 70 %¹³ takvih skupina novači i iskorištava djecu vojnike, od kojih znatan broj čine djeca mlađa od 15 godina. Novačenje djece uvijek je osjetljiv problem zajednice, a posebice u situacijama nepoštovanja pravila međunarodnog humanitarnog prava te iskorištavanja i zlostavljanja djece od strane naoružanih skupina odvojenih od države i njezina utjecaja.¹⁴ Primjeri suradnje takvih skupina s međunarodnom zajednicom (u skladu s pravilima međunarodnog humanitarnog prava i zaštite ljudskih prava) dobra su praksa koju je nužno ohrabrivati, podržavati i pažljivo promatrati. Naime, prepoznavanje šireg konteksta stvaranja i eskalacije sukoba u kojem rastu i žive djeca vojnici može pomoći učinkovitom sprečavanju tog fenomena. Najnoviji napori i ostvareni uspjesi različitih međunarodnih čimbenika, samih država, Ujedinjenih naroda, a posebice angažman posebnog predstavnika glavnog tajnika UN-a za djecu i oružani sukob, jasno su usmjereni u tom pravcu.

Prosudba iskorištavaju li se određene mlade osobe kao djeca vojnici često leži u pravnom razilaženju koncepata “djeteta” i “djeteta vojnika”, ali nesumnjivo i u sociološkom, ideološkom ili kulturnom okviru društva. Naime, dok primjerice Konvencija o pravima djeteta djetetom smatra “svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se prema zakonu primjenjivom na dijete punoljetnost ne stječe ranije”¹⁵, isti dokument nalaže državama strankama suzdržavanje od novačenja djece mlađe od 15 godina¹⁶, a ne 18. Međutim, vidjet ćemo u nastavku rada da se u međunarodnim dokumentima i preporukama u posljednjih dvadesetak godina primjećuje trend podizanja dobne granice za novačenje.

S druge strane i izvan (međunarodno)pravne sfere percipiranje djeteta kao primjerenog (a često zbog njegove lakše podložnosti utjecajima izvana) i vrlo poželjnog vojnika, posljedica je tradicijskih, društvenih i kulturnih stavova o odrastanju djece i njihova prihvaćanja kao odraslih osoba, pa samim time i potencijalnih vojnika. Prevladavanje takvih stavova i društvenih okvira nije ni-

¹² Chen, *op. cit.* u bilj. 9, str. 1.

¹³ Yun, *op. cit.* u bilj. 10, str. 223.

¹⁴ O toj raspravi vidi više u: *ibid.*, str. 214 – 215.

¹⁵ Članak 1. Konvencije o pravima djeteta (Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 15/1990; Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/1993.).

¹⁶ *Ibid.*, članak 38.

malo jednostavan zadatak. U pojedinim društvima kulturno nasljeđe, tradicija ili vjera utječu na stav da se dijete smatra odraslom osobom nakon završetka određenih rituala koji obilježavaju prijelaz iz djetinjstva u zrelost. Nažalost, takvi se rituali i “transformacije” ponekad provode već u ranoj tinejdžerskoj dobi, pa se posljedično dijete smatra dovoljno odraslim za sudjelovanje (i) u oružanim sukobima.

3. TEMELJI MEĐUNARODNOPRAVNOG UREĐENJA ZABRANE NOVAČENJA DJECE I DEFINIRANJA MINIMALNE DOBNE GRANICE ZA NOVAČENJE

3.1. Razdoblje od Ženevskih konvencija (1949.) do Konvencije o pravima djeteta (1989.)

Četiri Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata iz 1949. godine¹⁷, kao temeljni dokumenti te grane prava, sadržavaju samo nekoliko odredbi o zaštiti djece u okviru općenite zaštite civilnog stanovništva, ali ne i posebna pravila primjenjiva na djecu koja aktivno sudjeluju u vojnim operacijama. Tek njihovi Dopunski protokoli iz 1977. godine¹⁸ predstavljaju početak međunarodnog uređenja zaštite djece od novačenja. Iako Protokoli polaze od podjele oružanih sukoba na međunarodne i nemeđunarodne, zaštita djece od novačenja, iskorištavanja u neprijateljstvima i postupanja s njima uređena je na sličnim temeljima.¹⁹ Naime, u međunarodnim oružanim sukobima obveza je sukobljenih strana da poduzimaju sve moguće mjere kako djeca mlađa od 15 godina ne bi neposredno sudjelovala u neprijateljstvima, osobito suzdržavajući se od njihova novačenja u vlastite oružane snage.²⁰ Slična odredba, prilagođe-

¹⁷ 1) Konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu; 2) Konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomaca oružanih snaga na moru; 3) Konvencija o postupanju s ratnim zarobljenicima i 4) Konvencija o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata. Vidi u: Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/1994.

¹⁸ Dopunski protokol o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (dalje u tekstu: Dopunski protokol I) i Dopunski protokol o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (dalje u tekstu: Dopunski protokol II). Za izvor vidi u: Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/1994. Komentari Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola dostupni su i na: <https://www.icrc.org/en/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions> (18. svibnja 2017.).

¹⁹ Vidi više u: Fabijanić Gagro, S., *Zaštita djece u oružanim sukobima u skladu s rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 3, 2008., str. 750 – 752.

²⁰ Dopunski protokol I, članak 77. stavak 2.

na nemeđunarodnim oružanim sukobima utvrđuje zabranu novačenja mlađih od 15 godina u oružane snage ili naoružane skupine i njihovo sudjelovanje u neprijateljstvima.²¹ U međunarodnim oružanim sukobima sukobljene strane obvezuju se na davanje prednosti starijim osobama ako dođe do novačenja onih koji su navršili 15, ali nisu navršili 18 godina života²², dok za nemeđunarodne oružane sukobe takva odredba nije predviđena. Prevladavajući je stav humanitarnog prava da djeca koja sudjeluju u neprijateljstvima i padnu pod vlast protivničke stranke ne gube zbog te činjenice pravo na posebnu zaštitu, neovisno o vrsti sukoba u kojem sudjeluju.²³ Ako su djeca uhićena, zatočena ili internirana iz razloga vezanih uz međunarodni oružani sukob, držat će se u prostorijama odvojenim od onih u kojima se drže odrasli, osim u iznimnim slučajevima.²⁴ Za obje vrste oružanih sukoba propisana je i zabrana smrtne kazne nad osobama koje u trenutku počinjenja djela nisu navršile 18 godina.²⁵

Daljnji razvoj međunarodnog prava općenito, a posebice zaštite ljudskih prava doveo je 1989. godine do usvajanja Konvencije o pravima djeteta.²⁶ Ona, osim osnovnih proklamacija o poštovanju pravila međunarodnog humanitarnog prava koja se odnose na djecu, nalaže državama strankama i nužnost poduzimanja svih korisnih mjera kako bi osigurale da osobe mlađe od 15 godina

²¹ Dopunski protokol II, članak 4. stavak 3c). Utvrđenje dobne granice od 15 godina rezultat je dugotrajnih rasprava na Konferenciji, a različita nacionalna rješenja u odnosu na minimalnu dob za novačenje usporavala su donošenje jednoglasne odluke. U konačnici je prihvaćen prijedlog Međunarodnog odbora Crvenog križa. Ova odredba ne samo da zabranjuje novačenje djece u oružane snage ili naoružane skupine, već i svako sudjelovanje djece u neprijateljstvima, u aktivnostima kao što su, primjerice, prikupljanje informacija, prijevoz streljiva itd. Vidi više u Komentaru Dopunskog protokola II, točke 4556 – 4557, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=5CBB47A6753A2B77C12563CD0043A10B> (18. svibnja 2017.).

²² Dopunski protokol I, članak 77. stavak 2. Usvajanju ove odredbe prethodio je prijedlog da se granica zabrane novačenja djece općenito podigne s 15 godina na 18 godina, ali je on odbijen od većine delegacija na Konferenciji. Više o tome vidi u Komentaru Dopunskog protokola I, točka 3188 na: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=8E174BC1926F72FAC12563CD00436C73> (18. svibnja 2017.).

²³ U tom smislu vidi članak 77. stavak 3. Dopunskog protokola I, ali isto tako i članak 4. stavak 3d) Dopunskog protokola II. Također, vidi više i u: Drumbl, *op. cit.* u bilj. 4, str. 139.

²⁴ Dopunski protokol I, članak 77. stavak 4.

²⁵ Vidi Dopunski protokol I, članak 77. stavak 5. te Dopunski protokol II, članak 6. stavak 4. Vidi i u: Drumbl, *op. cit.* u bilj. 4, str. 106 – 107.

²⁶ Vidi bilj. 15.

nisu izravno uključene u neprijateljstva.²⁷ Nadalje, države stranke Konvencije suzdržat će se od novačenja osoba mlađih od 15 godina, a ako je riječ o osobama koje su starije od 15, ali mlađe od 18 godina, prednost pri novačenju nastojat će dati najstarijima.²⁸ Usporedbom s prijašnjim dokumentima može se zaključiti da Konvencija o pravima djeteta u ovom dijelu sadržajno nije donijela značajnijih novina. Proklamacija osnovnih pravila o postupanju s civilima te poduzimanje korisnih mjera kako djeca mlađa od 15 godina ne bi bila izravno uključena u neprijateljstva ponavljanje je već ranije usvojenih odredbi međunarodnog humanitarnog prava.

Konvencija o pravima djeteta nadalje nalaže i poduzimanje svih odgovarajućih mjera za promicanje tjelesnog i duševnog oporavka i povratka u zajednicu djeteta koje je bilo žrtvom bilo kojeg oblika zanemarivanja, iskorištavanja ili zlostavljanja, mučenja ili nekog drugog oblika okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupka ili kazne, ili oružanog sukoba. Naglašeno je i da će se oporavak i vraćanje u društvo osigurati u sredini koja potiče djetetovo zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo.²⁹ O važnosti uspješne demobilizacije i reintegracije djeteta u društvo nakon završetka njegove “vojne službe” bit će riječi u nastavku rada. Vidjet ćemo da se znatan dio aktivnosti međunarodnih tijela na području zaštite djece vojnika odnosi upravo na ovaj segment “oporavka” bivšeg djeteta vojnika.

3.2. Važnost Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe (2000.)

Vidjeli smo da prethodno razrađeni dokumenti granicu novačenja maloljetnika postavljaju na 15 godina života djeteta, a i sve se mjere spram zaštite djece u oružanim sukobima općenito usmjeravaju prema mlađima od 15 godina. Međutim, na kraju XX. stoljeća, kao posljedica duboke zabrinutosti zbog

²⁷ Konvencija o pravima djeteta, članak 38. stavci 1. i 2.

²⁸ *Ibid.*, članak 38. stavak 3.

²⁹ *Ibid.*, članak 39. Implementaciju mjera iz Konvencije i njezinih Fakultativnih protokola nadzire Odbor za prava djeteta (*Committee on the Rights of the Child*). U odnosu na obveze država stranaka spram članka 39. Odbor je u svojem posljednjem Općem komentaru o implementaciji prava djeteta tijekom adolescencije iz prosinca 2016. godine izrazio duboku zabrinutost zbog brojnih slučajeva novačenja djece, i od strane državnih oružanih snaga, i od naoružanih skupina odvojenih od države, te podržao podizanje granice za novačenje u oružane snage na 18 godina. Vidi više u: General Comment No. 20 on the implementation of the rights of the child during adolescence, CRC/C/GC/20, od 6. prosinca 2016.

povećanja broja unovačenih maloljetnika i broja nemeđunarodnih oružanih sukoba (u kojima najveći broj djece novače naoružane skupine odvojene od države), s jedne strane, a u pokušaju povišenja **dobne granice zabrane** novačenja i uključivanja maloljetnika u neprijateljstva, s druge, međunarodna zajednica kreće u novom smjeru međunarodnopravnog uređenja tog problema.

Naime, Komisija za prava čovjeka Ujedinjenih naroda 1994. godine ustanovila je radnu skupinu s ciljem izrade nacрта dokumenta koji će postaviti jasne kriterije i granice glede uključivanja djece u oružane sukobe. U sljedećih šest godina radna skupina i predstavnici raznih zemalja, nevladinih udruga, agencija i tijela Ujedinjenih naroda te neovisni stručnjaci sudjelovali su u raspravi oko njegova usvajanja.³⁰ Njihov rad i zalaganje zaključen je 25. svibnja 2000. godine, kada je Opća skupština usvojila tekst Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe (dalje u tekstu: Protokol).³¹

Protokol polazi od proklamacije načela da su najbolji interesi djece od primarne važnosti u svim akcijama glede njih, pa tako i na ovom specifičnom polju, te izražava uvjerenje da će dokument koji povisuje dob novačenja djece učinkovito pridonijeti provedbi tog načela. Protokol nadalje upozorava na posebne potrebe djece koja su osobito ranjiva i osjetljiva na novačenje ili uporabu u neprijateljstvima; naglašava važnost i nužnost obrazovanja, jačanja međunarodne suradnje, fizičke i psihosocijalne rehabilitacije i socijalne reintegracije djece žrtava oružanog sukoba te širenja informacijskih i obrazovnih programa.³²

Osnovna intencija Protokola jest obvezivanje država stranaka na poduzimanje svih mogućih mjera kako bi se osiguralo da pripadnici njihovih oružanih

³⁰ Guide to the Optional Protocol to the Involvement of Children in Armed Conflict, UNICEF, New York, 2003., str. 7.

³¹ Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2002, 2/2003. Protokol je stupio na snagu početkom 2002. godine, a u svibnju 2017. okuplja 166 država stranaka, <http://indicators.ohchr.org/> (18. svibnja 2017.). Bržem prihvaćanju Protokola pripomogle su i kampanje provedene unutar Ujedinjenih naroda, posebice Kampanja za univerzalnu ratifikaciju Fakultativnih protokola uz Konvenciju o pravima djeteta, kao i kampanja posebnog povjerenika glavnog tajnika za djecu i oružani sukob pod nazivom *Nula ispod 18 (Zero under 18)*. Kampanja je trajala dvije godine (2010. – 2012.) i u tom je razdoblju 21 država ratificirala dokument, <https://childrenandarmedconflict.un.org/mandate/opac/> (12. travnja 2017.). Vidi više i u: Fabijanić Gagro, *op. cit.* u bilj. 19, str. 753 – 755.

³² Preambula Protokola.

snaga koji još nisu navršili 18 godina ne sudjeluju izravno u neprijateljstvima³³ te da se osobe mlađe od 18 godina ne novače prisilno u oružane snage.³⁴ Dakle, vidljivo je da, u odnosu na Konvenciju o pravima djeteta i osnovne dokumente međunarodnog humanitarnog prava, Protokol podiže granicu za novačenje.

Protokolom se uređuju i uvjeti novačenja mladih od 18 godina u situacijama kada država odobrava dobrovoljno novačenje takvih osoba. U tom slučaju nužno je pridržavati se određenih jamstava kako bi se kao minimum osiguralo: a) da je riječ o doista dobrovoljnom novačenju; b) da to bude uz informirani pristanak roditelja ili skrbnika; c) da osoba koja se novači bude u potpunosti obaviještena o svim obvezama koje iz takve vojne službe proizlaze; d) da se predočenjem isprave dokazuje dob prije primanja u državnu vojnu službu.³⁵

Novačenje osoba mlađih od 18 godina i/ili njihovo korištenje u neprijateljstvima ni pod kojim okolnostima ne bi se smjelo dopustiti oružanim skupinama odvojenim od oružanih snaga. Države su u tom pravcu dužne poduzeti sve moguće mjere kako bi spriječile takvo novačenje i iskorištavanje, uključujući tu i obvezu usvajanja pravnih pravila nužnih za zabranu i kriminaliziranje takvih ponašanja.³⁶ Nažalost, podaci pokazuju, a osobito je to vidljivo iz izvješća glavnog tajnika i njegova posebnog predstavnika za djecu i oružani sukob, da se najveći broj djece vojnika nalazi u skupinama koje su odvojene od države i izvan njezina nadzora, sa svim negativnim posljedicama iskorištavanja i zlostavljanja djece.

3.3. Povišenje dobne granice za novačenje djece

Usvajanje obvezujućeg dokumenta na međunarodnoj razini s tendencijom povišenja dobne granice slijedilo je trend započet još desetljeće prije njegova usvajanja³⁷, a naponi u tom pravcu traju i danas. Naime, povišenje dobne gra-

³³ *Ibid.*, članak 1.

³⁴ *Ibid.*, članak 2.

³⁵ *Ibid.*, članak 3. stavci 1. i 3.

³⁶ *Ibid.*, članak 4. Slična definicija nalazi se i u Načelima iz Cape Towna.

³⁷ Primjerice, kroz aktivnosti i zalaganja Međunarodnog odbora Crvenog križa i Crvenog polumjeseca tijekom 90-ih godina XX. stoljeća oštro se osuđivalo novačenje djece mlađe od 15 godina u oružane snage i naoružane skupine kao povreda međunarodnog humanitarnog prava, predlagalo povišenje dobne granice za novačenje na 18 godina, zahtijevalo procesuiranje i kažnjavanje odgovornih za ta djela te davala podršku usvajanju Fakultativnog protokola. Vidi primjerice rezolucije Vijeća izaslanika Međunarodnog odbora Crvenog križa i Crvenog polumjeseca iz 1991. (rezolucija br. 14) i 1993. (rezolucija br. 4), obje pod nazivom "Djeca vojnici".

nice za novačenje prihvaćaju i Afrička povelja o pravima i dobrobiti djeteta iz 1990. godine³⁸, Konvencija o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada (br. 182) Međunarodne organizacije rada iz 1999. godine³⁹, Načela usvojena u Cape Townu 1997. godine⁴⁰, kao i Pariška načela i smjernice o djeci povezanoj s oružanim snagama i naoružanim skupinama iz 2007.⁴¹

Afrička povelja, primjerice, obvezuje sukobljene strane na poduzimanje svih nužnih mjera kako bi osigurala da djeca ne sudjeluju u neprijateljstvima te na suzdržavanje od njihova novačenja.⁴² Iako je načelno sadržajno riječ o ponavljanju obveza prethodno navedenih u Konvenciji o pravima djeteta, posebnost ove Povelje jest činjenica da njezine odredbe (u skladu s odredbom članka 2. da se djetetom smatra svako ljudsko biće mlađe od 18 godina) podižu zabranu novačenja na 18 godina života.

Konvencija o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada (br. 182) pod najgorim oblicima dječjeg rada, među ostalim, navodi i "...prisilni ili obvezni rad, uključujući prisilno ili obvezno novačenje djece za njihovo korištenje u oružanim sukobima".⁴³ Djetetom se, u skladu s odredbama te Konvencije, smatra osoba mlađa od 18 godina.⁴⁴

Definicija djeteta vojnika dana je u Načelima iz Cape Towna iz 1997. godine i u Pariškim načelima deset godina kasnije. Naime, djetetom vojnikom⁴⁵, odnosno djetetom povezanim s oružanim snagama ili oružanom skupinom⁴⁶,

³⁸ Povelja je usvojena 11. srpnja 1990. godine, a stupila je na snagu 29. studenog 1999., <http://www.acerwc.org/acerwc-full-text/> (18. svibnja 2017.).

³⁹ Konvencija je usvojena u Ženevi 17. lipnja 1999. Vidi Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2001.

⁴⁰ Cape Town Principles and Best Practices, usvojena na konferenciji koja se pod pokroviteljstvom UNICEF-a održala u Južnoafričkoj Republici u travnju 1997. godine. Više informacija dostupno na: [https://www.unicef.org/emerg/files/Cape_Town_Principles\(1\).pdf](https://www.unicef.org/emerg/files/Cape_Town_Principles(1).pdf) (18. svibnja 2017.).

⁴¹ Paris Principles: The Principles and Guidelines on Children Associated with Armed Forces or Armed Groups, usvojena u veljači 2007. godine, <https://www.unicef.org/emerg/files/ParisPrinciples310107English.pdf> (18. svibnja 2017.).

⁴² Afrička povelja o pravima i dobrobiti djeteta, članak 22.

⁴³ Konvencija o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada, čl. 3a).

⁴⁴ *Ibid.*, čl. 2.

⁴⁵ *Child soldier* – kako se navodi u Načelima iz 1997.

⁴⁶ *Child associated with an armed force or armed group* – kako se navodi u Pariškim načelima iz 2007.

smatra se osoba mlađa od 18 godina koja jest ili je bila unovačena ili koju su iskorištavale oružane snage ili oružana skupina u bilo kojem svojstvu, uključujući, ali ne ograničavajući se na djecu, dječake i djevojčice koji su se koristili kao vojnici, kuhari, portiri, špijuni ili u seksualne svrhe.⁴⁷ Oba dokumenta izričito naglašavaju da se definicija ne ograničava isključivo na djecu koja nose ili su nosila oružje (Načela iz 1997.), odnosno koja neposredno sudjeluju ili su sudjelovala u neprijateljstvima (Načela iz 2007.).

Deseta godišnjica usvajanja Pariških načela popraćena je sastankom svjetskih lidera u veljači 2017. na istom mjestu.⁴⁸ Tom je prilikom dana pohvala i izražena potpora poduzetim naporima kao koracima koje nacionalni čimbenici i međunarodna zajednica trebaju nastaviti podržavati i poticati. Istodobno je izražena zabrinutost zbog negativnih podataka koji, nažalost, i dalje stižu s terena, otkrivajući svu kompleksnost borbe protiv novačenja i iskorištavanja djece u oružanim sukobima.

4. ULOGA, POSTIGNUĆA I KOORDINIRANA SURADNJA ORGANA I TIJELA UJEDINJENIH NARODA NA POLJU ZAŠTITE DJECE VOJNIKA

4.1. Usvajanje izvješća *Utjecaj oružanog sukoba na djecu kao početak značajnijih aktivnosti (i) na polju zaštite djece vojnika*

Pojačana aktivnost Ujedinjenih naroda na području općenite zaštite djece od utjecaja neprijateljstava i oružanih sukoba bilježi se od početka 90-ih godina prošlog stoljeća.⁴⁹ Na počecima tih aktivnosti, nakon uopćenih, širokih, sveobuhvatnih (i najvećim dijelom – neučinkovitih) zaključaka o nužnosti zaštite djece u oružanim sukobima i jačanju napora ka uspostavi uvjeta koji doprinose promociji mira, okončanju i sprečavanju sukoba općenito, Opća je skupština krajem 1993. godine usvojila rezoluciju⁵⁰ s prijedlogom za imenovanje eksperta čija je zadaća bila izraditi sveobuhvatno izvješće o utjecaju oružanih sukoba na djecu, o njihovu sudjelovanju u neprijateljstvima, o važnosti i primjenjivosti

⁴⁷ Vidi više i u: Drumbl, *op. cit.* u bilj. 4, str. 205.

⁴⁸ Više informacija dostupno na: https://www.unicef.org/media/media_94892.html (18. svibnja 2017.).

⁴⁹ O općenitim naporima Ujedinjenih naroda na polju zaštite djece u oružanim sukobima vidi više u: Fabijanić Gagro, S.; Poropat, L., *Uloga i aktivnosti tijela Ujedinjenih naroda u zaštiti djece u oružanim sukobima*, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, vol. 36, br. 2, 2015., str. 766 – 782.

⁵⁰ General Assembly Resolution A/RES/48/157, od 20. prosinca 1993., par. 7.

postojećih i usavršavanju novih standarda usmjerenih na poboljšanje položaja djece u oružanim sukobima. Taj je važan i opsežan zadatak povjeren Grači Machel, bivšoj ministrici obrazovanja i kulture Mozambika. Rezultati istraživanja sažeti su u izvješće pod nazivom *Utjecaj oružanog sukoba na djecu* te usvojeni u Općoj skupštini u kolovozu 1996. godine⁵¹ s ciljem promocije i uspostave hitnih i odlučnih aktivnosti međunarodne zajednice u pravcu jačanja ljudskih prava djece u okolnostima oružanih sukoba. Jedna od predloženih i, pokazat će se, vrlo značajnih i učinkovitih mjera je ustanovljenje funkcije posebnog predstavnika glavnog tajnika za djecu i oružani sukob (*Special Representative of the Secretary-General on Children and Armed Conflict*), o čijem će djelovanju biti više riječi u nastavku rada.

Unatoč vremenskom odmaku od više od dva desetljeća teško je ne primijetiti da podaci navedeni u izvješću Graće Machel i danas djeluju aktualni, a znatan broj izazova identificiranih i prepoznatih 1996. godine i dalje je, nažalost, prisutan.

Poseban dio izvješća odnosi se upravo na djecu vojnike. Za njegovu izradu korišteni su podaci istraživanja iz 24 oružana sukoba koji su se diljem svijeta vodili tijekom razdoblja od 30 godina.⁵² Iskorištavanje djece u oružanim sukobima smatralo se jednim od najalarmantnijih trendova⁵³, a tako je, nažalost – imajući na umu najnovija istraživanja – i danas. Točan broj djece vojnika i tada je bilo teško utvrditi. Izvješće navodi da su deseci tisuća djece proživjeli “vojničke” dane, mnogi od njih mlađi od deset godina. U pojedinim društvima vrlo je teško čak i uočiti dijete vojnika s obzirom na to da se čitave obitelji pridružuju naoružanim skupinama ili ih prate. Iako se izazovi koji prate probleme djece vojnika uglavnom vezuju uz dječake, oni se podjednako odnose i na djevojčice.⁵⁴

Djeca nisu samo aktivni vojnici; u oružanim sukobima koji ih okružuju djeca se iskorištavaju na različite načine i u njima sudjeluju u različitim ulogama: kao kuhari, kuriri, nosači, špijuni, saboteri, “mamci” za nove “novake” itd. Njihovi zapovjednici znaju da su djeca poželjni vojnici – vezuju se uz

⁵¹ Impact of Armed Conflict on Children, *op. cit.* u bilj. 1, od 26. kolovoza 1996.

⁵² *Ibid.*, par. 34 – 62.

⁵³ *Ibid.*, par. 34.

⁵⁴ Tako je, primjerice, iz najnovijeg izvješća glavnog tajnika pod nazivom *Djeca i oružani sukob* vidljivo da je od ukupnog broja unovačene djece u Nigeriji (278) čak 135 djevojčica. Vidi više u: Report of the Secretary-General, Children and Armed Conflict, A/70/836-S2016/360, od 20. travnja 2016., par. 189.

vođu, poslušni su, podložniji utjecajima, ne preispituju naredbe i lakše je njima manipulirati nego s odraslim vojnicima. Djeca se nerijetko i drogiraju; na taj način razvija im se privid neustrašivosti i nepobjedivosti te naredbe izvršavaju bez oklijevanja i učinkovito. Česta poveznica među unovačenom djecom je siromaštvo i socijalna marginalizacija te napuštanje, odnosno odvajanje od bioloških obitelji. Takva će djeca zbog ranjivosti, straha, indoktrinacije i/ili želje za pripadnošću u velikom broju slučajeva svoju vojnu jedinicu prihvatiti kao obitelj, a zapovjednika kao roditelja.

Načini novačenja su različiti. Neka se djeca novače kroz određene (legalne) postupke zakonitih vlada. Međutim, i sustav legalnog novačenja osoba mlađih od 18 godina – unatoč tome što se naizgled čini sigurnim i organiziranim – nesumnjivo ima svojih nedostataka i nije nužno pouzdan i siguran za djecu. Primjerice, u pojedinim zemljama je sustav registracije rođene djece neprimjeren ili – u gorim situacijama – čak ni ne postoji, pa ponekad djeca ni ne znaju koliko točno imaju godina, a osobe koje ih novače njihovu dob mogu samo nagađati na temelju fizičkog izgleda.⁵⁵

Dijete se ponekad samoinicijativno prijavljuje u vojnu službu, međutim, to može samo naizgled biti dobrovoljno novačenje.⁵⁶ Djeca mogu pristati na takvo novačenje, ali ne zbog vlastite želje i interesa, već radi udovoljavanja kulturnom, socijalnom, ekonomskom ili političkom pritisku društva ili zbog uvjerenja kako je to jedini način preživljavanja ili osiguranja njega ili njegove obitelji.⁵⁷ U određenim društvima život vojnika percipira se kao vrlo atraktivan. Život u naoružanoj skupini i s oružjem u ruci stvara i razvija snažan osjećaj moći, posebice u situacijama kada se ljudi osjećaju bespomoćni, obespravljeni i nemoćni osigurati osnovne uvjete za život.⁵⁸

U mnogim zemljama zahvaćenim sukobima novačenje se provodi arbitrarno i prisilno (tzv. *press ganging*). Djeca se doslovno otimaju s ulica, iz domova, škola ili sirotišta, prisiljavaju na pridruživanje naoružanim skupinama i aktivno sudjelovanje u neprijateljstvima. Primarne žrtve ovakvog novačenja jesu

⁵⁵ Impact of Armed Conflict on Children, *op. cit.* u bilj. 1, par. 36.

⁵⁶ Vidi više u: Oluwatoyin Okebukola, E., *Training Children for Armed Conflict – Where Does the Law Stand?*, International Criminal Law Review, vol. 14, br. 3, 2014., str. 592 – 593.

⁵⁷ Impact of Armed Conflict on Children, *op. cit.* u bilj. 1, par. 38. Vidi i u: Tynes, R.; Early, B. R., *Governments, Rebels, and the Use of Child Soldiers in Internal Armed Conflicts: A Global Analysis, 1987 – 2007*, Peace Economics, Peace Science and Public Policy, vol. 21, br. 1, 2015., str. 83.

⁵⁸ Impact of Armed Conflict on Children, *op. cit.* u bilj. 1, par. 41 – 42.

siromašna, napuštena ili nezbrinuta djeca. S druge strane, siromaštvo i glad ponekad su faktori zbog kojih roditelji prisiljavaju djecu na pridruživanje vojnim snagama, a plaća maloljetnog vojnika u takvim se slučajevima često isplaćuje neposredno roditeljima. Istraživanja su također pokazala da roditelji jednako tako prisiljavaju i djevojčice, posebice ako nemaju mogućnosti poželjnom udajom riješiti pitanje njihova (ali i vlastita) zbrinjavanja.⁵⁹

Djeca ponekad postaju vojnici i zbog svoje sigurnosti.⁶⁰ Suočena s nasiljem i kaosom, zaključuju da su sigurnija u naoružanoj skupini.⁶¹ Ponegdje novačenje djeteta, posebice ono naizgled dobrovoljno, jest posljedica reakcije na izbjeglištvo, traumu, zlostavljanje ili čak ubojstvo člana obitelji koje počinu jedna od sukobljenih strana. U takvim situacijama dijete se pridružuje njihovim protivnicima zbog straha, ali nerijetko i bunta ili prkosa. Zabilježeni su slučajevi u kojima naoružane skupine “prigrle” napušteno dijete, naizgled djelujući iz humani(tarni)h pobuda. Međutim, takva djeca često postaju djeca vojnici, identificirajući se sa svojim zaštitnicima i njihovom ideologijom. Čar ideologije posebno je snažna u ranoj adolescenciji kada mlada osoba razvija osobni identitet, promišlja i traži društveni smisao i svoje mjesto u društvu. U takvim i sličnim situacijama rat i ratna osvajanja se glorificiraju, gubi se osjećaj dobra i zla, a dijete posebno i ponosno naglašava broj ubijenih neprijatelja, čak i ako neprijatelj nije stvaran.⁶²

Takva djeca, nakon demobilizacije i u postupku reintegracije, ponekad o svojem “ratničkom” iskustvu govore pozitivno i naglašavaju da nisu ni željela biti demobilizirana. Kao pozitivne strane svojih “vojničkih dana” navode disciplinu, osjećaj poštovanja i zbrinutosti, ljubav prema domovini⁶³, osjećaj nepobjedivosti i neustrašivosti⁶⁴ itd. Rad na prevladavanju takvih stavova može se pokazati iscrpljujućim, no nužno je usmjeravati i podržati napore u pravcu daljnje uspješne reintegracije djeteta, stavljajući pritom poseban naglasak i prioritet na obrazovanje. Nažalost, što sukob duže traje, to mogućnost normalnog razvoja i obrazovanja djeteta postaje upitnija i neizvjesnija. Štoviše, za mladu osobu koja je dio djetinjstva proživjela kao vojnik obrazovanje je više od pukog puta ka zapošljavanju. Ono pomaže normaliziranju života i razvijanju

⁵⁹ *Ibid.*, par 39.

⁶⁰ Nagle, *op. cit.* u bilj. 3, str. 16.

⁶¹ Tynes; Early, *op. cit.* u bilj. 57, str. 82.

⁶² Impact of Armed Conflict on Children, *op. cit.* u bilj. 1, par. 42 – 43. Vidi i u: Nagle, *op. cit.* u bilj. 3, str. 3.

⁶³ Emmons, *op. cit.* u bilj. 3, str. 35, 56.

⁶⁴ Oluwatoyin Okebukola, *op. cit.* u bilj. 56, str. 595.

identiteta odvojenog od identiteta vojnika. Negativna strana “naknadnog”, odnosno zakašnjelog obrazovanja jest činjenica da se bivši vojnik mora prilagoditi sustavu namijenjenom mlađoj djeci, a često i fizički uklopiti u razred mlađe djece. Stoga je nužno nastojati prevladati takve zapreke. Najjednostavnije je to učiniti formiranjem razreda bivše djece vojnika, koja se onda progresivno mogu reintegrirati u normalan obrazovni sustav.

Većina terenskih istraživanja suglasna je u sljedećem: postoji jasna i snažna veza između obrazovanja i stručnog usavršavanja djeteta, s jedne strane, te buduće ekonomske sigurnosti bivšeg djeteta vojnika i njegove obitelji⁶⁵, ali i društva u cjelini. Tek će spoj tih triju ključnih čimbenika omogućiti socijalnu reintegraciju, ali i više od toga – obrazovanje i socijalno blagostanje ključni su faktori društvenog napretka i blagostanja. Napredno društvo stvara socijalnu i ekonomsku klimu koja svakako može prevenirati neka buduća novačenja djece.

4.2. Suradnja posebnog predstavnika glavnog tajnika za djecu i oružani sukob s ostalim relevantnim čimbenicima unutar UN-a

Na temelju prijedloga iz izvješća Graće Machel o utjecaju oružanog sukoba na djecu⁶⁶ provedena je jedna od značajnijih mjera nove akcije na polju zaštite djece u oružanim sukobima; naime, prije točno dvadeset godina – 1997. – imenovan je prvi posebni predstavnik glavnog tajnika za djecu i oružani sukob.⁶⁷ Njegov mandat u proteklih dvadeset godina bio je usmjeren na promociju prevencije, zaštite i rehabilitacije djece žrtava oružanih sukoba u svakoj fazi sukoba. Riječ je o mjerama koje počinju jačanjem normativnih okvira i mobiliziranjem javnog mnijenja u cilju stvaranja političke i socijalne klime kojom bi se prevladalo zlostavljanje djece, preko zaštite djece u zoni aktivnih vojnih operacija, pa do postupka zacjeljivanja rana i reintegracije djece u normalan život nakon prestanka oružanog sukoba.⁶⁸

⁶⁵ Impact of Armed Conflict on Children, *op. cit.* u bilj. 1, par. 53.

⁶⁶ *Ibid.*, par. 266 – 269.

⁶⁷ General Assembly Resolution A/RES/51/77, The Rights of the Child, od 20. veljače 1997., par. 35. Ove se godine (2017.) slavi dvadeseta obljetnica ustanovljenja funkcije posebnog predstavnika glavnog tajnika za djecu i oružani sukob. U tom su razdoblju funkciju posebnog predstavnika obnašali: Olara Otunnu (1997. – 2005.), Radhika Coomaraswamy (2006. – 2012.) i Leila Zerrougui (2012. – 2017.). U travnju 2017. godine posebnom predstavnicom glavnog tajnika za djecu i oružani sukob imenovana je Virginia Gamba, <https://www.un.org/sg/en/content/other-high-level-appointments> (18. svibnja 2017.).

⁶⁸ Vidi više u: Interim Report of the Special Representative of the Secretary-General,

Napori posebnog predstavnika tijekom godina rezultirali su konkretnim postignućima i poboljšanjem stanja na terenu, iako ono i dalje zahtijeva pojačanu pozornost i kontinuirane korake naprijed. Ured posebnog predstavnika surađuje s organima i tijelima Ujedinjenih naroda te državama članicama, nevladinim udrugama, specijaliziranim agencijama, regionalnim organizacijama, radnim skupinama itd., predlažući pritom i implementirajući ideje za poboljšanje položaja djece pogođene oružanim sukobima diljem svijeta.

Značajan dio njegova mandata svakako su i aktivnosti na sprečavanju novačenja djece vojnika, njihovoj demobilizaciji i reintegraciji te prijedlog inicijativa kojima se sukobljene strane obvezuju na poštovanje prava djece općenito, pa tako i djece vojnika. Takvu djecu, kao što je već naglašeno, primarno treba smatrati i s njima postupati kao sa žrtvama oružanih sukoba, u skladu s relevantnim nacionalnim i međunarodnim standardima. Temeljno načelo postupanja tijekom demobilizacije i reintegracije djeteta vojnika mora biti poštovanje najboljih interesa djeteta i međunarodnih standarda zaštite, u čemu Ujedinjeni narodi imaju odlučujuću ulogu u pružanju pomoći i podrške.

Funkcija posebnog predstavnika važna je i tijekom mirovnih procesa i provođenja mirovnih operacija. Mirovni ugovori i slični dokumenti kojima se sukobi nastoje smiriti i završiti te koji omogućuju uspostavu mirnodopskog života važan su instrument u postavljanju temelja demobilizacije i buduće reintegracije djece vojnika. Pomaci koji su – u odnosu na izvješće iz 1996. – ipak vidljivi na ovom polju nesumnjivo su (barem dijelom) zasluga upravo posebnog predstavnika i njegova angažmana. Dok se u izvješću navodi da “(do tada) niti jedan mirovni ugovor nije formalno priznao postojanje djece vojnika”⁶⁹, najnoviji podaci i izvješća ipak upućuju na određena poboljšanja.⁷⁰ Vidjet ćemo u nastavku rada gdje se i na koji način ona očituju.

S druge strane, rezultati aktivnosti posebnog predstavnika u određenim se situacijama vrlo sporo razvijaju i primjećuju, a izvješća s terena ponekad obiluju zastrašujućim podacima. Primjerice, 2014. godina je, prema izjavi ondašnje posebne predstavnice⁷¹, bila posebno porazna u odnosu na zaštitu djece

Mr. Olara A. Otunnu, submitted pursuant to General Assembly Resolution 52/107, E/CN.4/1998/119, od 12. ožujka 1998., par. 19 i 20. Vidi više i u: Fabijanić Gagro; Poropat, *op. cit.* u bilj. 49, str. 775 – 779.

⁶⁹ Impact of Armed Conflict on Children, *op. cit.* u bilj. 1, par. 49.

⁷⁰ Vidi primjerice Report of the Secretary-General, Children and Armed Conflict, A/70/836-S2016/360, od 20. travnja 2016., par. 176.

⁷¹ Vidi više na: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/cross_cutting_report_2_children_and_armed_conflict_2015.pdf, str. 7 – 8 (18. svibnja 2017.).

u ratnim zonama. Situacija je bila jednako zabrinjavajuća i u 2015. godini⁷², a nešto optimističnije informacije (unatoč jasnom navođenju kriznih područja u kojima zaštita djece od utjecaja neprijateljstava općenito nije na zadovoljavajućoj razini) pronalaze se u najnovijem izvješću za 2016. godinu.⁷³ Naglašava se napredak koji je ostvaren na poboljšanju normativnog okvira zaštite djece te u konkretnim akcijama poduzetim u pravcu oslobađanja djece povezane sa stranama sukoba.

U prvom redu riječ je o mjerama predloženim i provedenim u sklopu kampanje *Djeca, ne vojnici (Children, not soldiers)*.⁷⁴ Kampanja je utemeljena na prijedlog Vijeća sigurnosti⁷⁵ upućen Radnoj skupini za djecu i oružani sukob te posebnom predstavniku u cilju stvaranja jačeg međunarodnog utjecaja na sukobljene strane koje iskorištavaju i zlostavljaju djecu u oružanim sukobima. Pokrenuta je u ožujku 2014. godine i fokusirana na države koje se nalaze ili su se nalazile⁷⁶ na popisima onih u kojima oružane snage ili naoružane skupine novače i/ili iskorištavaju djecu u oružanim sukobima.

Danas se popisi skupina⁷⁷ koje, među ostalim, novače i iskorištavaju djecu prilažu kao sastavni dijelovi godišnjih izvješća glavnog tajnika Ujedinjenih naroda u obliku dodataka na kraju izvješća – prvi se odnosi na situacije koje su se raspravljale pred Vijećem sigurnosti, drugi na one koje nisu na njegovu dnevnom redu. Na popisu posljednjeg izvješća glavnog tajnika nabrojane su ukupno 53 skupine u Dodatku I i osam skupina u Dodatku II. Od ukupnog broja samo dvije nisu na popisu onih koje novače i iskorištavaju djecu.⁷⁸ Smatra se velikim napretkom što su mehanizam nadzora i izvješćivanja prihvatile i zemlje koje nisu na dnevnom redu Vijeća sigurnosti. Angažman potonjih jasan

⁷² Vidi u: Annual Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, A/HRC/31/19, od 28. prosinca 2015. Vidi i u: Fabijanić Gagro; Poropat, *op. cit.* u bilj. 49, str. 777.

⁷³ Annual Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, A/HRC/34/44, od 22. prosinca 2016.

⁷⁴ Više informacija dostupno na: <https://childrenandarmedconflict.un.org/children-not-soldiers/> (12. travnja 2017.).

⁷⁵ Security Council Resolution S/RES/2068(2012), od 19. rujna 2012.

⁷⁶ Afganistan, Čad, Demokratska Republika Kongo, Mijanmar, Somalija, Južni Sudan, Sudan i Jemen. Čad je ubrzo ispunio obveze iz preuzetog Akcijskog plana i više se ne nalazi na popisu.

⁷⁷ Više o problematici tzv. *naming and shaming* lista vidi u: Fabijanić Gagro, *op. cit.* u bilj. 19, str. 772 – 775.

⁷⁸ Vidi više u: Report of the Secretary-General, *Children and Armed Conflict*, A/70/836-S/2016/360, od 20. travnja 2016., str. 37 – 40.

je znak uvjerljivosti učinka dijaloga, s jedne strane, te prijetnji mjerama spram onih koji krše prava djece, s druge.⁷⁹

Sve države u kojima se kampanja provodi potpisale su tzv. akcijske planove s ciljem okončanja ili prevencije novačenja i iskorištavanja djece.⁸⁰ Riječ je o ugovorima između Ujedinjenih naroda i svake stranke sukoba pojedinačno kako bi se ciljevi akcijskih planova mogli prilagoditi specifičnostima pojedinih sukoba i djelovati u pravcu usuglašavanja njihovih postupaka s preuzetim međunarodnim obvezama te ostvarenja potpunije zaštite prava djece.

Jačanje svijesti o nužnosti zaštite djece u oružanim sukobima i na institucionalnoj razini Ujedinjenih naroda dovelo je razmatranja tog pitanja i od strane Vijeća sigurnosti, koje je u posljednjih osamnaest godina usvojilo ukupno 11 rezolucija o djeci i oružanom sukobu.⁸¹ Sve one sadržavaju i odredbe koje se odnose na zaštitu djece vojnika te nužnost njihove demobilizacije i reintegracije. U prvoj usvojenoj rezoluciji⁸² Vijeće sigurnosti strogo je osudilo (među ostalim i) novačenje djece u oružanim sukobima, upozorilo na potrebu zaustavljanja novačenja djece u skladu s relevantnim međunarodnim dokumentima i naglasilo činjenicu da i Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda novačenje djece mlađe od 15 godina u nacionalne oružane snage ili njihovo korištenje u aktivnom sudjelovanju u neprijateljstvima smatra ratnim zločinom.⁸³ Također je naglasila nužnost intenziviranja napora i sveobuhvatne suradnje posebnog predstavnika glavnog tajnika za djecu i oružani sukob, UNICEF-a, UNHCR-a i svih ostalih relevantnih agencija i tijela Ujedinjenih naroda na polju razoružanja, demobilizacije i rehabilitacije djece vojnika.

⁷⁹ Vidi više u: Fabijanić Gagro; Poropat, *op. cit.* u bilj. 49, str. 772.

⁸⁰ Do sada je 26 navedenih skupina potpisalo akcijske planove. Među njima je 11 vladinih oružanih snaga i 15 naoružanih skupina odvojenih od države. Od toga broja devet stranaka je u potpunosti ispunilo obveze iz Plana te je isključeno s listi u izvješću glavnog tajnika. Akcijski planovi danas se implementiraju u ukupno osam država. Vidi podatke dostupne na: <https://childrenandarmedconflict.un.org/our-work/action-plans/> (12. travnja 2017.).

⁸¹ Popis rezolucija Vijeća sigurnosti: 1261 (1999.), 1314 (2000.), 1379 (2001.), 1460 (2003.), 1539 (2004.), 1612 (2005.), 1882 (2009.), 1998 (2011.), 2068 (2012.), 2143 (2014.) i 2225 (2015.).

⁸² Security Council Resolution S/RES/1261(1999), od 30. kolovoza 1999. godine.

⁸³ Vidi članak 8. stavak 2.b (xxvi) Rimskog statuta. Pred Međunarodnim kaznenim sudom u nekoliko se predmeta raspravljalo o iskorištavanju djece u oružanim sukobima. Vidi primjerice postupke protiv Thomasa Lubange, Germaina Katange i Bosca Ntagande (podaci o postupcima dostupni su na stranicama Suda: <https://www.icc-cpi.int/#> (18. svibnja 2017.)).

To su uglavnom osnovni zahtjevi koji će se ponavljati i kroz sljedeće rezolucije.⁸⁴ Danas se smatra da su početne rezolucije sadržavale uglavnom generičke izjave i imale malo konkretnog utjecaja u praksi te da prvi konkretniji koraci počinju 2003. godine usvajanjem rezolucije 1460.⁸⁵ Njome kreće tzv. era primjene međunarodnih normi na polju zaštite djece u oružanim sukobima. Glavni se tajnik ovlašćuje na redovito izvješćivanje o sprečavanju novačenja i iskorištavanja djece te na davanje konkretnih prijedloga za praćenje i izvješćivanje o primjeni međunarodnih normi o djeci i oružanim sukobima. U skladu s time, u svojem izvješću iz 2005. godine⁸⁶ glavni tajnik preporučuje uspostavu tzv. sustava nadzora i izvješćivanja (*monitoring and reporting mechanism*). Riječ je o specifičnom i koordiniranom postupku prikupljanja informacija o zloporabi i kršenjima prava djece u oružanim sukobima te izvješćivanja o napretku koji se na pojedinim područjima (danas nesumnjivo) ostvaruje. Sustav posebnu pozornost usmjerava na šest osobito teških povreda prava djece u oružanim sukobima, među ostalim⁸⁷, i novačenje i iskorištavanje djece vojnika.⁸⁸

Pozivajući se na predmetno izvješće Vijeće sigurnosti 2006. godine usvojilo je rezoluciju 1612⁸⁹ te njome uspostavilo spomenuti sustav nadzora i izvješćivanja⁹⁰ i utemeljilo Radnu skupinu za djecu i oružani sukob (*Security Council Working Group on Children and Armed Conflict*), sastavljenu od petnaest članica Vijeća sigurnosti. Nadležnost skupine odnosi se na ispitivanje izvješća iz sustava nadzora i izvješćivanja te praćenje primjene akcijskih planova i razmatranje svih ostalih relevantnih informacija. Radna skupina također daje preporuke Vijeću sigurnosti o mogućim mjerama promocije zaštite djece od utjecaja oružanih sukoba, uključujući i preporuke o mandatima mirovnih misija i prepo-

⁸⁴ Više o važnosti i sadržaju prvih šest rezolucija Vijeća sigurnosti (od ukupno jedanaest usvojenih do 2017. do posljednje u lipnju 2015.) za općenitu zaštitu djece u oružanim sukobima vidi u: Fabijanić Gagro, *op. cit.* u bilj. 19, str. 758 – 765.

⁸⁵ Security Council Resolution S/RES/1460(2003), od 30. siječnja 2003.

⁸⁶ Report of the Secretary-General, Children and Armed Conflict, A/59/695-S/2005/72, od 9. veljače 2005.

⁸⁷ Ostalih pet povreda su: 1) ubojstvo i sakaćenje djece, 2) silovanje i ostala teška seksualna iskorištavanja djece, 3) otmica djece, 4) napadi na škole i bolnice i 5) uskraćivanje humanitarne pomoći djeci. *Ibid.*, par. 68.

⁸⁸ Six Grave Violations Against Children During Armed Conflict: The Legal Foundation, 2009., str. 7 – 8, <http://www.refworld.org/docid/528a107a6.html> (18. svibnja 2017.).

⁸⁹ Security Council Resolution S/RES/1612(2005) od 26. srpnja 2005., par. 3. i 8.

⁹⁰ Više vidi na: <http://www.mrmtools.org/mrm/mrmtk.html> (18. svibnja 2017.).

ruke sukobljenim stranama te po potrebi prosljeđuje zahtjeve ostalim tijelima Ujedinjenih naroda u podupiranju implementacije rezolucije 1612 iz 2005.⁹¹

Time je nesumnjivo stvoren zaokružen, kompleksan i strukturiran sustav prikupljanja i prosljeđivanja informacija, koji omogućuje bolju i učinkovitiju akciju (među ostalim i) u odnosu na probleme i izazove novačenja i iskorištavanja djece u oružanim sukobima.⁹² Implementaciju tog sustava pratimo više od desetljeća, no – unatoč vidljivu napretku – prostora za njegovu daljnju primjenu, ali i poboljšanja, nažalost, i dalje nalazimo u mnogim oružanim sukobima diljem svijeta.

5. ZAKLJUČAK

Nesporno je da aktivnostima na sprečavanju novačenja djece te učinkovitoj demobilizaciji i reintegraciji bivše djece vojnika treba posvećivati posebnu pozornost i dalje ih poticati, podržavati i usmjeravati. Takva djeca nose specifičan i težak teret. Rasli su odvojeni od sigurnosti doma i obitelji te time bili uskraćeni za dobrobiti zdravog psihičkog, emotivnog, fizičkog i intelektualnog razvoja. Programi reintegracije moraju prije svega omogućiti kontakt djeteta s vlastitom obitelji. Međutim, to je tek prvi korak “ozdravljenja” djeteta. Čak i dijete koje je uspješno vraćeno u svoju biološku obitelj mora se vrlo oprezno prilagođavati i vraćati mirnodopskom načinu života. Dijete koje je proživjelo zlostavljanja, silovanja, svjedočenja ubojstvima, živjelo u strahu i prilagodilo mu se, sigurno će se teško reintegrirati u način života koji (više) ne poznaje. Poseban su izazov situacije u kojima je uopće nemoguće dijete vratiti u njegovu obitelj (obitelj je ubijena, razdvojena ili je pobjegla iz zemlje i ne može je se pronaći). U takvim situacijama nužan je mehanizam tzv. kolektivne skrbi, a društvo mora biti spremno i sposobno preuzeti brigu i za takvo dijete.

Učinkovita socijalna reintegracija, ali i primjerena implementacija svih mjera poduzetih u pravcu sprečavanja i suzbijanja novačenja djece u konačnici su uvijek rezultat koordiniranog rada, aktivnog i konstruktivnog dijaloga te razrađene suradnje svih relevantnih čimbenika. Zadatak je društva, vlada, civilnih udruga i međunarodnih tijela da učinkovito prevladaju sve poteškoće koje se

⁹¹ Više informacija dostupno na: <https://www.un.org/sc/suborg/en/subsidiary/wgcaac> (18. svibnja 2017.).

⁹² Fabijanić Gagro; Poropat, *op. cit.* u bilj. 49, str. 771. Aktivnosti različitih tijela Ujedinjenih naroda i usvojeni dokumenti vidljivi su i dostupni primjerice na: <http://www.securitycouncilreport.org/un-documents/children-and-armed-conflict/> (18. svibnja 2017.).

moгу pojaviti na tom putu te razviju i implementiraju dobru praksu, iskustva i ideje u stvaranju novog postkonfliktnog društva u kojem će i bivše dijete vojnik naći svoje mjesto.

Izgradnja sigurnijeg i odgovornijeg svijeta ne bi smjela biti tek puka fraza, a opet je – promatrajući trenutačno stanje – vrlo teško zamisliti takav svijet. Uznemirujući podaci o zlostavljanjima koji stižu s terena diljem svijeta nužno naglašavaju potrebu za koordiniranim djelovanjem i svesrdnijim angažmanom cjelokupne međunarodne zajednice.

Važno je ne izgubiti iz vida da mehanizmi usvojeni s ciljem sprečavanja ili smanjenja novačenja i iskorištavanja djece vojnika mogu biti snažni samo onoliko koliko je snažna njihova implementacija na terenu. U tom pravcu nužna je promocija, ali i dodatno osnaženje sustava promatranja i nadzora nad teškim povredama prava djece, a time i novačenja djece i iskorištavanja maloljetnika u neprijateljstvima.

S druge strane, dokle god društvo prihvaća i/ili podržava sudjelovanje maloljetnika u oružanim sukobima, dotle ćemo vrlo vjerojatno pratiti i izučavati fenomen(e) maloljetničkog novačenja. S obzirom na to da društvo bez ratova i oružanih sučeljavanja ostaje na razini utopijskog i nedostižnog cilja, možemo se nadati da će (barem) do promjene društvene svijesti u odnosu na zabranu novačenja djece i njihova iskorištavanja u neprijateljstvima u onim društvima u kojima je takva promjena nužna – doći što prije.

Nažalost, svaka nova generacija djece vojnika donosi nove izazove i vodi nas dalje od tog cilja.

LITERATURA

- Breen, Claire, *When Is a Child Not a Child? Child Soldiers in International Law*, Human Rights Review, vol. 8, br. 2, 2007., str. 71 – 103.
- Carpenter, Charli R., *Innocent Women and Children: Gender, Norms and the Protection of Civilians*, Routledge, New York, 2016.
- Chen, Kai, *Comparative Study of Child Soldiering on Myanmar-China Border, Evolutions, Challenges and Countermeasures*, Springer, Singapore, 2014.
- Drumbl, Mark A., *Reimagining Child Soldiers in International Law and Policy*, Oxford University Press, New York, 2012.
- Emmons, Karen, *Adult Wars, Child Soldiers, Voices of Children Involved in Armed Conflict in the East Asia and Pacific Region*, UNICEF East Asia and Pacific Region Office (EAPRO) Report, 2002.

- Fabijanić Gagro, Sandra, *Zaštita djece u oružanim sukobima u skladu s rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 3, 2008., str. 747 – 778.
- Fabijanić Gagro, Sandra; Poropat, Lorena, *Uloga i aktivnosti tijela Ujedinjenih naroda u zaštiti djece u oružanim sukobima*, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, vol. 36, br. 2, 2015., str. 759 – 786.
- Nagle, Luz E., *Child Soldiers and the Duty of Nations to Protect Children from Participation in Armed Conflict*, Cardozo Journal of International & Comparative Law, vol. 19, br. 1, 2011., str. 1 – 58.
- Oluwatoyin Okebukola, Elijah, *Training Children for Armed Conflict – Where Does the Law Stand?*, International Criminal Law Review, vol. 14, 2014., str. 588 – 618.
- Turshen, Meredith, *The Impact of Civil War on Women and Children in Africa, u: Security, Reconstruction and Reconciliation, When the Wars End*, University College London Press, London, 2007., str. 85 – 96.
- Tynes, Robert; Early, Bryan R., *Governments, Rebels, and the Use of Child Soldiers in Internal Armed Conflicts: A Global Analysis, 1987-2007*, Peace Economics, Peace Science, and Public Policy, vol. 21, br. 1, 2015., str. 79 – 110.
- Vautravers, Alexandre J., *Why Child Soldiers are such a Complex Issue*, Refugee Survey Quarterly, vol. 27, br. 4., 2008., str. 96 – 107.
- Yun, Seira, *Breaking Imaginary Barriers: Obligations of Armed Non-State Actors Under General Human Rights Law – the Case of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child*, Journal of International Humanitarian Legal Studies, vol. 5, br. 1-2, 2014., str. 213 – 257.

DOKUMENTI I IZVJEŠĆA UJEDINJENIH NARODA

- Committee for the Rights of the Child, General Comment No. 6(2006), Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin*, tekst dostupan na: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC6.pdf>
- General Assembly Resolution A/RES/48/157*, od 20. prosinca 1993.
- General Assembly Resolution A/51/306/Add.1, Promotion and Protection of the Rights of Children, Impact of Armed Conflict on Children*, od 26. kolovoza 1996.
- Guide to the Optional Protocol to the Involvement of Children in Armed Conflict*, UNICEF, New York, 2003.
- Interim Report of the Special Representative of the Secretary General, Mr. Olara A. Otunnu, submitted pursuant to General Assembly Resolution 52/107, E/CN.4/1998/119*, od 12. ožujka 1998.

- Report of the Secretary-General to the Security Council on the Protection of Civilians in Armed Conflict*, S/1999/957, od 8. rujna 1999.
- Report of the Secretary General, Children and Armed Conflict*, A/59/695-S/2005/72, od 9. veljače 2005.
- Report of the Secretary-General, Small Arms and Light Weapons*, S/2015/289, od 27. travnja 2015.
- Report of the Secretary General, Children and Armed Conflict*, A/70/836-S/2016/360, od 20. travnja 2016.
- Annual Report of the Special Representative of the Secretary General for Children and Armed Conflict*, A/HRC/31/19, od 28. prosinca 2015.
- Annual Report of the Special Representative of the Secretary General for Children and Armed Conflict*, A/HRC/34/44, od 22. prosinca 2016.
- Security Council Resolution S/RES/1261(1999)*, od 30. kolovoza 1999.
- Security Council Resolution S/RES/1460(2003)*, od 30. siječnja 2003.
- Security Council Resolution S/RES/1612(2005)* od 26. srpnja 2005.
- Security Council Resolution S/RES/2068(2012)*, od 19. rujna 2012.
- Six Grave Violations Against Children During Armed Conflict, The Legal Foundation, Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict*, Ujedinjeni narodi, 2013.
- 20 Years to Better Protect Children Affected by Conflict, Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict*, Ujedinjeni narodi, 2016.

Summary

Sandra Fabijanić Gagro *

**PROTECTION OF CHILD SOLDIERS IN CONTEMPORARY
ARMED CONFLICTS**

Despite the fact that finding the exact number of civilian casualties in armed conflicts is always a difficult task, it is undeniable that these numbers are extremely high today. Every armed conflict nowadays undoubtedly has a powerful and frightening impact on the civilian population. Special attention in such a conflict-related environment must be devoted to children. An estimated 250 million children today live in areas affected by armed conflicts. Many of them are being used as child soldiers. International law governing these issues has been developing mostly within the system and under the auspices of the United Nations, alongside international humanitarian law and human rights law. Fundamental responsibility for their implementation lies in the hands of States Parties, but the efforts and results achieved in the field of preventing children's recruitment, their successful demobilization and reintegration indicates a necessity of coordinated action by all relevant actors, both national and international. The cooperation of governments and non-state armed groups with the United Nations' organs and bodies over the last twenty years has resulted in the demobilization and reintegration of approximately 115,000 former child soldiers. That achievement requires further support and encouragement. On the other side, reports coming from the field still reveal the complexity of the struggle against the recruitment and exploitation of child soldiers.

Keywords: child soldiers, the recruitment of child soldiers, international law, Optional Protocol to the Convention on the Rights of Child on the Involvement of Children in Armed Conflict, United Nations

* Sandra Fabijanić Gagro, Ph. D., Associate Professor, Faculty of Law, University of Rijeka, Hahlić 6, Rijeka; sandra.fabijanic.gagro@pravri.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0003-3992-8618